

Spielrein på film

I Psykolog Nyt 9/2003 anmeldes den ny film om en af psykoanalysens store gamle damer Sabina Spielrein (1885-1942). Jeg er helt enig i anbefalingen af filmen, men indholdsmæssigt trænger anmeldelsen til at blive korrigeret både for en række faktuelle fejl og manglende præcision.

Sabina Spielrein var C.G. Jungs første patient, skriver anmelderen, men Jung havde været ansat på sindsygehuset Burghölzli i tre år, da han i 1903 påbegyndte sin behandling af hende. Hun var således ikke hans første patient, men den første patient, som han behandlede ud fra den psykoanalytiske behandlingsmetode. Det er ikke helt det samme.

At Jung skulle være en i eftertiden anset stor psykoanalytiker kan heller ikke betegnes som en præcis karakteristik. Jung brød med psykoanalysen i 1912-13 og grundlagde herefter sin egen teoretiske skole, den analytiske psykologi. At han ikke engang sympatiserede med psykoanalysen, ses af, at han i nazitiden i bedste fald intet gjorde for at beskytte psykoanalysen og psykoanalytikerne, på trods af at han i perioden 1933-1940 var præsident for det internationale tværfaglige forum, hvis tyske afdeling i 1936 blev omdannet til nazisternes rigsinstitut for psykoterapi.

Allerede i 1933 måtte den tyske psykoanalytiske organisation acceptere rigsinstuttets krav om, at alle jødiske psykoanalytikere skulle melde sig ud af organisationen, og i 1936 blev den nu stærkt decimerede psykoanalytiske organisation helt lukket af nazisterne og psykoanalytisk terminologi forbudt.

Man kan diskutere, om Jung var nazist eller bare en "nyttig idiot", der lod sig bruge af nazisterne, men hans teori lå ikke langt fra nazisternes ideologi:

Bortset fra hans tanker om arketyperne og det kollektivt ubevidste gik han ind for en i datiden hyppigt fremsat hypotese om, at ontogenesen er en forkortet gentagelse af fylogenesen, og at primitive folkeslag analogt hermed befinder sig på et trin af menneskehedens udvikling i forhold til arieren, der svarer til barnets trin i forhold til den voksne. Tesen kan ses som en mistolkning af Darwins teori om arternes udvikling og er for længst forkastet som ren spekulation. Men den passede godt ind i nazisternes raceteori.

Anmelderen skriver, at Freud, Jung og Spielrein sammen udviklede begreberne overføring og modoverføring, men Jungs korrespondance med Freud indledtes i 1906, og Freud diskuterer sit allerede færdigudviklede begreb om overføring i "Dora – brudstykke af en hysteri-analyse", som blev udgivet i 1905, men skrevet i 1901. Når Freud diskuterede overføring/modoverføring med Jung og Spielrein, skyldtes det, at de to, efter Freuds mening, havde et uløst overførings/modoverføringsproblem, i og med at Jungs psykoanalyse af den ti år yngre Spielrein udviklede sig til et seksuelt forhold mellem de to.

Værre er anmelderens påstand om, at Spielrein gennem sit liv kæmpede "en nærmest umulig kamp for, på trods af sin race og køn, at blive accepteret i psykoanalytiske kredse". Skal man endelig anvende betegnelsen race, så må man sige at Spielrein tilhørte samme race som psykoanalysens grundlægger Freud. Begge var jøder, de fleste af Freuds tidlige tilhængere var jøder, Freud omgikkes privat stort set kun jøder, og den dag i dag er psykoanalysen jødisk domineret. Hvordan skulle netop Spielreins tilhørsforhold til det jødiske folk være en hæmsko i den sammenhæng? På

grund af de i tiden udbredte racistiske fordomme om jøder var Freud bekymret over, at hans tilhængere stort set alle var jøder, og hans begejstring for Jung i perioden 1906 til ca. 1912 skyldtes netop det faktum, at Jung ikke var jøde. Freud håbede, at psykoanalysen kunne vinde international anerkendelse inden for den akademiske psykiatri, hvis en velanskreven, ikke-jødisk fagmand som Jung anbefalede den.

Hvad angår Spielreins køn kan der næppe være tvivl om, at kvinder i det 20. århundredes begyndelse havde betydelige vanskeligheder med at slå igennem professionelt og karrieremæssigt. De europæiske universiteter havde traditionelt været lukkede for kvinder indtil ca. 1890'erne, hvilket nævnes i filmen på den måde, at Spielreins mor i et brev opfordrer datteren til at studere medicin i Zürich, fordi kvinders muligheder for at studere i Rusland var så dårlige. Men det er helt forkert at påstå, at den psykoanalytiske bevægelse skulle have gjort det særlig umuligt for kvinder at blive accepteret på lige fod med mænd.

Spielrein var medlem af Wiens psykoanalytiske forening i perioden 1911-1922. I Ole Andkjær Olsens og Simo Køppes "Psykoanalysen efter Freud" nævnes 58 fremtrædende medlemmer af foreningen i perioden 1902-38. Heraf er de 21 kvinder, dvs. at ca. en tredjedel af de betydende medlemmer af foreningen var kvinder. Bortset fra Spielrein drejer det sig bl.a. om Lou Andreas-Salomé, Hermine Hug-Hellmuth, Helene Deutsch, Anna Freud og Margaret Mahler. Dette tyder ikke på at psykoanalysen lagde særlige hindringer i vejen for kvindelige psykoanalytikere, hvilket Freuds skrifter heller ikke tyder på. Når man tænker på at kun 5 procent af de medicinstuderende på universitetet i Berlin på

den tid, hvor Spielrein studerede, var kvinder – de fleste andre universiteter havde endnu færre kvindelige studerende – må man sige at en karriere som psykoanalytiker var betydelig lettere at betræde for tidens kvinder end andre grene af medicinen.

Hvor anmelderen har de fejlagtige oplysninger fra, ved jeg ikke, men fra filmen om Sabina Spielrein stammer de ikke. Filmen er ganske sober og korrekt i sin fremstilling af datidens forhold, og er, som anmelderen skriver, anbefalelsesværdig.

Talli Ungar Felding

f

Debatindlæg må højst fylde to A4-sider med dobbelt linjeafstand. Indlæg, der forholder sig til navngivne personer eller grupper, vil blive forelagt den/de pågældende til eventuel kommentar. Sådanne indlæg kan altså ikke altid optages i det førstkommende nummer.